

KO HOĆE POKLON?

A li zašto su ljudi pristajali na takva pravila? Jedan od načina na koje se ljudi mogu privoleti da poštuju pravila jeste nagrađivanje. Ako uradiš onako kako ti kažu roditelji, možda ćeš dobiti slatkiš. Postoji, međutim, jedan veliki problem sa ovim metodom: nema dovoljno nagrada za sve. Ako bi roditelji svakoga dana morali da ti daju slatkiš za urađen domaći, pa još jedan za izneto smeće, pa još jedan što ne mljackaš dok jedeš ona dva ... bile bi im potrebne tone slatkiša!

A šta ćemo tek sa *preskočenim nevaljalstvima*?! Ima milion ružnih stvari koje možeš da uradiš, ali ih ne radiš. Ne štipaš mlađeg brata, ne ostavljaš prljave čarape nasred sobe, ne lomiš luster u dnevnoj sobi. Da li roditelji zbog toga treba da ti daju brdo slatkiša svaki dan?

Isto je bilo i faraonima u drevnom Egiptu. Zamisli da je faraon morao da pokloni po njivu sa žitom svakom birokrati i svakom vojniku koji su nešto uradili kako treba. ***U celom Egiptu ne bi bilo dovoljno njiva za toliko nagrada.***

Ne, nagrađivati ljude svaki put kad se pridržavaju nekog pravila ne bi imalo smisla!

KO ČUVA ČUVARE

Drugi način na koji se ljudi mogu naterati da poštuju pravila jeste kažnjavanje onih koji ih krše. Tako su stočari upravljali konjima, kravama i bikovima. Ako bi životinje bile neposlušne, seljaci bi ih zatvarali, vezivali kanapom i tukli.

Kraljevi su često na isti način postupali sa seljacima. Ako bi seljak ukrao patku od svoga suseda, faraon bi poslao vojnike da uhvate lopova. Vojnici bi lopova vezali, pretukli ga ili bacili u zatvor. To bi nekad imalo rezultata: videvši kako je prošao lopov, ostali seljaci bi triput razmislili pre nego što posegnu za tuđom imovinom!

Ali nije moguće upravljati ljudima isključivo putem kažnjavanja. Zamisli da si ti faraon... Kako ćeš uopšte znati da je neki seljak ukrao patku? Ne možeš ih sve neprestano nadzirati. Ti živiš u svojoj raskošnoj palati u kraljevskoj prestonici, a oni u svojim kolibama od blata u zabitim selima.

Možeš da postaviš po jednog vojnika u svaku kolibu da nadzire one koji u njoj žive, ali to je teško izvodljivo. Prvo, gde ćeš naći toliko vojnika? I drugo, kako ćeš znati da ovi vojnici ne krše pravila? Recimo, tvoji roditelji planiraju da izađu iz kuće i neće moći da vide šta ti radiš. Oni mogu tvojoj starijoj sestri reći: „Vodi računa o svemu dok nismo tu!“ Ali kako će oni znati da i tvoja starija sestra ne krši pravila?

Isto je i sa vojnicima. Ako kralj odredi da u svakoj kući bude jedan vojnik koji će paziti da ukućani ne krađu patke od svojih suseda, da li onda treba u svaku kuću poslati još jednog vojnika koji će paziti da onaj prvi ne krađe patke? A ko će paziti na drugog vojnika?

To pitanje mučilo je mudrace tokom cele istorije. Često su se pitali: „Ako čuvari održavaju red i poredak, ko će onda čuvati čuvare?“ I došli su do zaključka da je red i poredak nemoguće održavati isključivo kažnjavanjem.

TAJNA MOĆI

Jedini način da se održe red i poredak – u domaćinstvu i u kraljevstvu – jeste taj da se veliki broj ljudi pridržava pravila svojom voljom, bez nagrada ili kazni. Ali zašto bi se ljudi povinivali pravilima? Zato što u njih veruju. U tome je tajna svakog uspešnog poretka: ljudi poštuju pravila zato što u njih veruju.

Ali šta ljude navodi da veruju u pravila? I još važnije: šta je to što sirotinju, robove i nedodirljive navodi da veruju u pravila koja njihove živote čine jadnim i bednim?

Odgovor glasi: priče! Možda misliš da nema ničega korisnog u pričanju priča, ali to je zapravo najveća moć koju ljudi imaju. To je naša supermoć! Dobar pripovedač, koji svoje slušaocima ume da ubedi da veruju u pravila, može znatno efikasnije da postigne ono što ne bi bilo u stanju ni stotinu vojnika.

Ljudi su se oslanjali na priče mnogo pre nastanka drevnog Egipta, čak i pre poljoprivredne revolucije. Pre više desetina hiljada godina ljudi su uveliko koristili priče kako bi više grupa objedinili u pleme i u njemu uspostavili pravila. To je ono što je ljudima dalo veliku moć učinivši ih dominantnim u odnosu na sve ostale životinjske vrste.

Ponekad i lavovi i vukovi sarađuju, ali jedino u malim grupama. Nikad se hiljadu lavova ne bi moglo privoleti da zajednički rade na nekom zadatku. To je zato što lavovi ne veruju u priče. Kad je priča pokrenula hiljade ljudi da se ujedine u pleme, to pleme je postalo mnogo moćnije od svih čopora lavova i vukova na svetu. ***Vjedinjeno dobrom pričom, ljudsko pleme je steklo najveću moć na svetu.***

Nakon poljoprivredne revolucije sveštenici i seoske starešine su koristili priče da bi ljude ubedili da naporno rade, grade hramove i brane utvrđenja. Kako su sela prerastala u gradove, a plemena se transformisala u kraljevstva, tako su i ove priče postajale sve složenije. Mala plemena su mogla da funkcionišu uz pomoć malih priča, ali je veliko kraljevstvo zahtevalo veliku priču.

Iza svakog velikog kraljevstva stoji neka velika priča koja opravdava sva pravila tog kraljevstva. Čim poveruju u priču, ljudi bi poverovali i u pravila, pa bi ih se pridržavali čak i ako su ih ona činila jadnim i bednim, čak i ako nije bilo vojnika koji bi ih nadzirali i kažnjavali. →

PERCE I KROKODIL

Pričanje velikih priča je bilo od izuzetnog značaja. Kralj je bio zauzet svojim dužnostima, pa nije mogao da se zama-
java pripovedanjem. Zato se oslonio na posebnu grupu vi-
cnih pripovedača – sveštenike.

Sveštenici u svim kraljevstvima smišljali su razne velike priče.

Najrasprostranjenija od svih je bila priča o velikim bogovi-
ma koji su stvorili ovaj svet i odredili sva pravila koja u njemu
važe. Sveštenici širom sveta su pričali ovu priču, mada
su je u svakom kraljevstvu pripovedali malo drugačije.

U Egiptu je Pepi verovatno čuo jednu verziju ove priče
u školi.

„Nekada davno“, počeo je priču Pepijev učitelj,
„na svetu nije bilo ničega. Onda su veliki bogo-
vi stvorili sve što postoji. Stvorili su Sunce i
Mesec i reku Nil. Stvorili su drveće, i životinje,
i ljude.“

„Jesu li oni stvorili i paukove?“, upitao je jedan
dečak koji se plašio paukova.

„I paukove, da. Ali moraš prvo da digneš ruku kad želiš
nešto da kažeš! Inače ćeš dobiti packe!“

„Izvinite, gospodine.“

„Šta sam ono govorio? Da, veliki bogovi su stvorili sve što posto-
ji. Stvorili su seljake, vojnike, sveštenike i robove i odredili da čita-
vom zemljom vlada veliki mudri kralj. I uspostavili su pravila koja
svi moraju poštovati. Ova pravila su saopštili najvažnijim osobama
u kraljevstvu – kralju i sveštenicima. A onda su kralj i sveštenici

pravila preneli svima ostalima, čak ih zapisali i u knjigu da ne bi bila zaboravljena.“

Dečak koji se plašio paukova je podigao ruku, ali učitelj mu nije dao da govori, već je produžio: „**Kad se ljudi pridržavaju pravila, bogovi su zadovoljni i štite Egipat od poplava, suša, gladi i neprijatelja. Kad ljudi ne poštuju pravila, bogovi se veoma naljute i za kaznu pošalju razne pošasti i nesreće na Egipat.**“

„Kao što su pauci?“

„Ne! Čujem li još jednom o paucima, dobićeš po turu! Mnogo gore katastrofe, kao što su poplave i suše. Ali nisu bogovi nagrađivali i kažnjavali samo celo kraljevstvo, već i pojedince.“

Učitelj je pogledao u dečaka koji se plašio paukova i rekao: „Nakon što umreš, bogovi uzmu tvoje srce i odmere njegovu težinu naspram jednog perceta. Ako čitavog života poštuješ pravila, tvoje srce će biti lakše od perceta i **bogovi će ti dati da uđeš u prelepu zemlju koja se zove Raj.** Ali svaki put kad prekršiš neko pravilo – recimo kad govoriš na času, a nisi digao ruku – tvoje srce dobiće na težini. Ako postane teže od perceta, biće ti zabranjen ulazak u Raj.“

„Pa gde ću onda da idem?“, upitao je bojažljivo dečak koji se plašio paukova.

„Ah...“, nastavio je učitelj tišim glasom, „onda će te prožderati strašno čudovište. Ono ima leđa nilskog konja, grudi lava i glavu krokodila. Ime mu je Srcojedac. Ako si u životu prekršio mnogo pravila, Srcojedac će te prožderati i onda ćeš večno trpeti jezive muke u njegovom stomaku!“

Dečak koji se plašio paukova je briznuo u plač, dok su Pepi i ostali đaci drhtali od straha.

Učitelj je ovu priču ponavljao nebrojeno puta i svaki put kad bi je čuli, dečaci su se dodatno trudili da se pridržavaju svih mogućih

pravila jer niko nije hteo da ga proždere strašno čudovište s glavom krokodila.

Ova priča o bogovima, percetu i čudovištu s glavom krokodila bila je veoma važna.

Da nije bilo te priče, drevni Egipćani verovatno ne bi stvorili kraljevstvo. Priča, međutim, nije bila istinita. Nije postojalo nikakvo čudovište s glavom krokodila koje je proždiralo ljude nakon njihove smrti, kao što nije postojao ni bog koji je Egipat štitio od poplava, suša i gladi. Ali ljudi su verovali u ovu priču, pa su poštovali pravila, marljivo radili i saradivali gradeći kanale, nasipe i žitnice. A to ih jeste štitilo od poplava, suša i gladi.

NALIČJE PRIČE

Iako velika priča nije bila istinita, red u kraljevstvu je održavan jer su ljudi verovali u nju. Međutim, priča ima i svoje naličje. Ona je pružila opravdanje za sva nepravredna pravila koja su mnoge ljude činila nesrećnim. Nakon što je čuo priču o čudovištu s glavom krokodila, Pepi nije imao strpljenja da sluša Matine žalopojke. Kad bi počela da gundča o tome kako su pravila u kraljevstvu nepravredna, Pepi bi je odmah prekinuo:

„Pazi šta pričaš! Ta pravila su propisali veliki bogovi. Misliš li da su bogovi nepravredni? Znaš li šta će ti se desiti ako ne poštuješ pravila? Poješće te čudovište s glavom krokodila! Rekli su nam to u školi!“

„Oh, ne!“, zavapila je Mat, prestravljena.

„Ali nemoj se brinuti“, tešio ju je Pepi. „Bogovi te vole. Istina je da si njihovom voljom rođena kao seljančica, ali su ti istovremeno name-nili važan zadatak – da uzgajaš hranu koju će svi jesti. Ako poštuješ pravila i pošteno radiš svoj posao, tvoje će srce biti lakše od perceta i onda ćeš večno boraviti u Raju. To je prilično dobra pogodba, zar ne?“

„Stvarno nije loša“, složila se Mat. „Dobro, bolje sad da požurim, ne želim da kasnim. Danas beremo beli luk...“

Tako je priča o čudovištu s glavom krokodila poslužila Egipćanima da izgrade kraljevstvo navodeći čak i sirotinju da se svojevolumno povinuje pravilima. Naravno da nisu svi siromasi poverovali u ovu priču, ali veliki broj njih jeste. Izgledalo je da svi oko njih veruju u nju, čak i najvažniji ljudi u kraljevstvu.

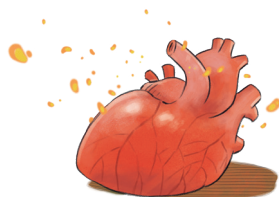
DŽINOVA USTA

Ljudi izvan Egipta jedva da su i znali za ovu priču. „Čudovište s glavom krokodila? Da li je tvoje srce teže od perceta? Kakve budalaštine!“ **Ali su zato verovali u neke druge priče.** Na primer, kad bi bramanski sveštenik u Indiji bramanskim učenicima objašnjavao smisao indijskih pravila, ispričao bi im priču o bogovima i džinu.

„Na samom početku“, objašnjavao je bramanski sveštenik, „na sve-tu nije bilo ljudi. Nisu postojali čak ni Sunce ni Mesec. Postojao je samo veliki džin Puruša.“

„Jadni džin“, rekao je jedan dečak, „mora da mu je bilo mnogo dosadno.“

„Da, bilo je strašno dosadno!“, složio se sveštenik. „Zato, da bi svet bio zanimljiviji, bogovi su rešili da Purušu podele na mnogo delića. Od Purušinog oka su napravili Sunce, a od mozga Mesec. Odlučili su

da stvore i ljude. Od Purušinih usta su napravili ljude koji su bili veoma vešti govornici i vični u pričanju priča. Zna li ko su ti ljudi?“

„Da!“, uskliknuli su učenici uglas. „To smo mi, bramani!“

„Tako je“, nasmešio se sveštenik. „A koga su bogovi napravili od Purušinih mišićavih ruku?“

„Ratnike!“, odgovorili su učenici kao u horu.

„A od Purušinih bedara?“

„Trgovce i seljake!“

„Baš ste pametni! Sve znate. I onda su na kraju bogovi uzeli Purušina stopala – najprljaviji, najniži deo tela – i od njih su takođe napravili ljude. A ko su ti ljudi?“

„Sluge!“, odgovorili su učenici.

„Tako je!“, sveštenik je bio veoma zadovoljan što su učenici zapamtili priču. „Dakle, razne vrste ljudi su stvorene od različitih delova di-
novog tela. I to je razlog što različite vrste ljudi rade različite poslove u životu, **isto kao što različiti delovi tela obavljaju različite funkcije**. Svaki deo tela mora da služi svojoj svrsi. Ako bi stopala rekla: 'Nećemo više da hodamo! Hoćemo sad mi da govorimo!', ili ako bi stomak kazao: 'Dosta mi je više da po ceo dan varim hranu. Hoću da gledam!', šta bi se desilo s telom?“

Učenici su se na trenutak zamislili. Nisu bili sigurni šta da kažu. Da li je to bilo neko trik-pitanje? Naposljetku je najpametniji dečak u razredu rekao: „Telo bi se raspalo.“

„Tako je!“, potvrdio je sveštenik. „Isto je i s kraljevstvom. Kad bi seljaci prestali da obrađuju zemlju i krenuli da povazdan pričaju priče, ili kad bi ljudi koji sakupljaju đubre najednom svi postali sveštenici, kraljevstvo bi se raspalo. Znači, svako treba da radi svoj posao i da bude srećan što radi baš to.“

Sveštenik je zatim učenicima rekao nešto još značajnije: „Kad jednom umrete, ponovo ćete se roditi. Ali kako ćete živeti u novom životu, zavisice od toga kako ste postupali u prethodnom. Ako ste

poštovali sva pravila i bez pritužbi radili svoj posao, onda će vam u novom životu biti mnogo bolje.“

„Bićemo bramani?“, upitali su dečaci s osmehom na licu.

„Da, da. Čak i ako ste u ovom životu sluge, ali se pridržavate svih pravila, u sledećem životu ćete se roditi kao bogati bramanski sveštenici! S druge strane, ako kršite pravila, ponovo ćete se roditi kao siromašne sluge, čak i ako ste pre toga bili bramani.“

Dečacima se zaledio osmeh na licu. Nije im se dopala ideja da jednoga dana mogu biti obične sluge.

„Eto vidite“, zaključio je sveštenik svoju lekciju, „sve je na svetu pravično uređeno. Bogati i moćni ljudi su zapravo nagrađeni za dobra dela koja su činili u prethodnom životu. Siromašne sluge su kažnjene za svoja rđava dela. Ali čak i sluge imaju dobar razlog da poštuju pravila. Jer ako se u ovom životu budu pridržavali pravila, u sledećem životu će biti bramani!“

Ovu priču su bramanski sveštenici pričali svima. Ne samo bramanskim učenicima, već i ratnicima, seljacima, slugama i nedodirljivima, koji su na društvenoj lestvici stajali niže i od sluga. I tako su svi, uključujući i izvestan broj slugu i nedodirljivih, **verovali da su pravila pravedna i da ih treba poštovati**. I danas u Indiji ima ljudi koji veruju u ovu priču.

Da li i u tvojoj zemlji postoje priče kojima se opravdavaju razna nepravedna pravila? →